

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Vasara gręžiasi

Žodis „saulėgrįža“ man siejasi su „saulėgrąža“. Augalas gręžiasi į saulę – saulė gręžiasi į rudenį. Į ramesnę vasaros pusę, kai ima nokti, bręsti, apsunkti ir sverti visa tai, kas lieka po pašėlusio pavasarinio žydėjimo. Taip ir turi būti – kas iš tų tegu ir gražiausių žiedų, jeigu jie tėra tik trumpalaikė puošmena.

Bet tasai sukimasis į pilnėjančią vasarą truputį liūdnas. Galbūt todėl, kad kartojasi, kad sukasi ratu, kad yra numanomas, nuspėjamas, kaip nuspėjama visa, kas materialu, kūniška. Tai, žinoma, ir paguodžia – juk žmogui gali išmušti pagrindą iš po kojų, jeigu atimsi šitą nuspėjamą cikliško pasikartojimo ramybę.

Be to, ir šiame ritmiškame pasikartojimų rate neretai ištinka tai, ką galime pavadinti *laiko ištirpimu*. Ir dažniausiai laikas *tirpsta* tada, kai užsiimi mėgstama (ir paprastai niekam nenaudinga) veikla – pavyzdžiui, apeini savo rožių sodelį ir susimąstęs ilgai spoksai į bazilikų, krapų ir obuolinių mėtų lysvę. Ir galvoji, kad klombos apvadamams geriau rinktis melsves ir alūnes, nei epimedžius ir astrus.

Ir kažki kodėl šitame tirpstančiame laike prisimeni žmones, kurių jau nebėra čia, bet jie nepalieka mano minčių, kartais sapnuojasi (nors puikiai žinau, kad jiems to tikrai nereikia ir jokios žinios jie tokiu būdu man perduoti nenori – jie turi ką veikti savo sodeliuose ten, kur vasaros nesibaigia, o jeigu ateina ruduo, tai kaip šilta svaiginanti banga, pilna meilės, šilumos ir juoko).

Prisimenu mielą draugą, šviesų žmogų – kunigą Kęstutį A. Trimaką, kuris šventai tikėjo, kad *ten* jis turėsias nuveikti visko tiek, kad net baugu pagalvoti. Žinoma, tas baugumas – ne bauginantis, o veikiau nuostabus. Ir veikla – visai kitokia, nei mes įsivaizduojame ją čia, pasaulyje. Ji bus kaip vasara, kuri nesibaigia, nesigręžia į rudenį ir todėl nesuteikia nė kruopelytės liūdesio.

Tik, žinoma, nereikėtų tikėtis, kad ten veiksime tai, kas šiame pasaulyje atrodo itin reikšminga ir didinga. O ne, jokio *didingumo* nebus. Jį be jokio sąžinės graužimo galima palikti pragarui – kaip ir tragiškumą, pozas, patosą, aukojimąsi dėl schemų, taisyklių, aktų ir biurokratinės garbės. Nė kiek nenustebčiau, jeigu nemažai daliai žmonių tai pasirodytų svarbiau, užuot džiaugusis ištirpusiu ir sunykusiu laiko cikliškumu.

Vasara gręžiasi į rudenį, sukasi kaip saulėgrąža į dangaus šviesą, ir ji iš tiesų yra it gėlė, kurios žiedyne lyg žvaigždžių spiečiuje sirpsta ir noksta mūsų laikas, mūsų žydėjimas ir branda, mūsų kūniškumo sapnai ir metafizika.

Romualdas Rakauskas. Žydėjimas (23), 1974–1984 m.

Paprašiau visų pakilti.

Žvilgsniu paliečiau kiekvieną

kalnan mane pasekusį.

Dėkojau kiekvienam.

Kiekvieno širdį užliejau

džiaugsmu, ramybe, ryžtu

lipti su manimi –

iki jų gyvenimo kalno viršūnės.

O kokie žavūs bus Tėvo Veido atspindžiai,

kai Jį danguj išvys!

Kęstutis Trimakas

Iš knygos: Kęstutis Trimakas. „Ieškančiojo pėdsakai“. Evangeliniai mąstymai. – Kaunas, Lietuvos katechetikos centro leidykla, 1999

Renata Šerelytė

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

Medijų rėmimo fondas 2025 m. suteikė 18 000 Eur paremti projektą: **DRAUGAS** laikraščio diasporos žiniasklaida.

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Vasara gręžiasi • **2-as psl. Leonas Peleckis-Kaktavičius.** Rašydamas Jonas Mikelinskas pagalvodavo ir apie Nobelio premiją • **3-as psl. Marcelijus Martinaitis.** Eilėraščiai • **4-as psl. Astrida Petraitytė.** Šventiniai Liepos 6-osios momentai • **5-as psl. Algis Vaškevičius.** Druskininkuose gimusio litvakų menininko Žako Lipšico darbai pirmąkart sugrįžo į gimtinę • **6-as psl. Julius Keleras.** Kažkas sugadino. Esė • **7-as psl. Ieva Marija Mendeikaitė.** Legendinės britų grupės „Oasis“ sugrįžimas/ Kultūros kronika • **8-as psl. Jonas Mikelinskas (tėsinys)**

Kitame numeryje: „Gyvenimas Malkų gatvėje“ – vertingas liudijimas apie tarpukario Klaipėdą* Lidijos Šimkutės poezija

RAŠYTOJO UŽRAŠAI

Rašydamas Jonas Mikelinskas
pagalvodavo ir apie Nobelio premiją

Leonas Peleckis-Kaktavičius

Dešimtmečio jubiliejus, kai šią Žemę paliko Lietuvos nacionalinės, G. Petkevičaitės-Bitės, „Varpų“ ir Vaižganto premijų laureatas Jonas Mikelinskas (1922–2015). Skaitytojams siūlau tai, ką pavyko užrašyti su žymiuoju prozininku bendraujant 2001 m. liepos-rugpjūčio mėnesiais. Anuomet rašytojas iš kolegų ypač išsiskyrė savo aistringa publicistika. Drąsia, bekompromisine. Ypač simpatiška buvo viena šio kūrėjo savybė – akcentuoti konkretaus žmogaus vertę. Iki gyvenimo pabaigos jam buvo brangios amžinosios vertybės. Na, o kaip žmogus, kaip pilietis jis ne tik labai vertino tuos, kurie laikosi sutarto žodžio, bet ir pats stengėsi tokiu būti, kartkartėmis, lyg netyčia, primindamas, jog savo metu yra baigęs vokišką darbo mokyklą.

Pradėjęs skaityti romaną „Nepagirtas tarp moterų“, po keliolikos puslapių nutariau mesti šį užsiėmimą. Keletas sakinių pasirodė netikri, sugalvoti blogąja to žodžio prasme, pati situacija ganėtinai dirbtinė, reikalinga tik tam, kad kūrinys atitiktų laiko dvasią. Tačiau po kelių dienų knygą vėl paėmiau į rankas, pagalvojęs, kad vis dėlto patyręs meistras negalėjo atiduoti skaitytojui neverto dėmesio kūrinio. Galgi aš pats kaltas, tariau sau, gal buvo ne ta nuotaika. Ir tuomet su Keistučiu Lukštu susipažinau iki galo. Ir tolesniu tekstu nenusivyliau.

Ar Jums nėra pasitaikiusi panaši situacija, pradėjęs skaityti naują knygą?

Tokių situacijų pasitaikydavo ir man, nors laikiausi iš mažens įsigytos nuostatos: pradėjęs dirbti kokią darbą, – varyk iki galo. Išimties nedarydavau ir knygai. Bene geriausias tam patvirtinimas bus James Joyce knygos „Ulysas“, kurią gavau iš poeto Aleksio Churgino, skaitymas prancūzų kalba. Pradėjau ją, tą knygą, studijuoti iš žingeidumo, bet širdyje bodėdamasis, nes ji man atrodė labai prašmatni, nenatūrali, ultrasubjektyvi, sujaukta, netgi narciziška, todėl ne kartą skaityti mečiau. Tačiau būdamas ištikimas nuostatai – pradėjęs, baik! – vėl sugrįždavau. O iš esmės ją susidomėjau tik perskaitęs tokią frazę: „Si Socrate ouvre sa porte il trouque ses pas le mēneront“ (Maeterlinck).

Ir tada suradau ne tik jo, tai yra James Joyce, pacituotą belgų rašytojo Maurice Maeterlincko išmintį, bet ir daugelį jo paties neblogesnių „deimančiukų“. Na, kad ir tokių: „L’homme qui lève la main sur une

Jonas Mikelinskas gimtųjų Ratkūnų laukuose, 1986 m. Pasvalio M. Katiliškio viešosios bibliotekos rankraštyno nuotraukos

femme, cette main qui devrait être un appui, mérite d’être considérée comme tombée plus bas que terre“.

O kai perskaičiau visą knygą, akivaizdžiai įsitikinau, kad tai, kas erzino ir nervino iš pradžių, buvo ne kas kita kaip didingo statinio būtina armatūra. Gaila, kad šiuo metu, kai susikaupė ant rašomojo stalo stirtos būtiniausių perskaityti knygų, ne viena jų turi pasitenkinti tik daugiau ar mažiau įdėmiu pavartymu arba padėjimu į šalį neribotam laikui.

O kai dėl jūsų minėtos knygos „Nepagirtas tarp moterų“, tai belieka pridurti, kad nelaikau jos šedevru, bet ji man brangi, nes daug ką primena iš mano paties darbo ir gyvenimo. Tokio darbo ir gyvenimo, prie kurių visokios keistenybės limpa kaip vapsvos prie medaus.

Įdomu būtų sužinoti, iš kur į Jūsų knygos puslapius atkeliavo šie žodžiai: „Gali susipykti su visu pasauliu, bet nesusipyk su pačiu savimi. Susipyksi pats su savim, niekas pasaulyje tau nebepadės!“ Tuo pačiu pasmalsiausi ar ruošdamasis vieno ar kito kūrinio užrašymui, naudojantės užrašų knygelėmis įdomesniems išgirstiems posakiams užrašyti?

Jūsų pacituotus žodžius man padiktavo gyvenimo patyrimas. Anksti išmokau pasikliauti daugiausia tik pats savimi. Žodžiu, sunkioje valandoje atramą stengiuosi surasti ne kur nors kitur, o tik pats savyje. Man padėdavo vidinis moralinis imperatyvas, kuris saistydavo mano žodžius ir veiksmus.

Pavyzdžiui, pradėjęs prieš dešimtmetį polemi-

zuoti su žydais dėl lietuvių apkaltinimo žydšaudystė, aš jau iš anksto puikiai iš kai kurių faktų žinojau, kad mūsų valdžia taip įbauginta ir apsidraudėliška, o atskiri jos nariai taip liguistai suinteresuoti savo karjera, komfortu ir ramybe, jog niekas ne tik nepajudins piršto byloje už Teisybę, bet ir į kiekvieną žydų krustelėjimą, koks jis bebūtų įtartinas, nepagrįstas bei viepusiškas, reaguos kaip į paties Dievo balsą. Tačiau noras nesusipykti su savim, vidinis įsitikinimas, kad Teisybės paieškos yra svarbesnės už asmeninį komfortą, man visada suteikdavo jėgų net ir beviltiškoje veikloje.

O kai dėl užrašų knygucių, tai pasakysiu, kad visada jomis naudojuosi. Ir turiu jų daugybę – ištisą biblioteką. Kodėl? Ogi vien todėl, kad geros mintys yra labai išdidžios ir slidžios, vieną kartą bergždžiai apsilankiusios, jos gali niekada nebepasirodyti. Todėl jas dera čiupti ne tik už galvos, bet ir uodegos. O be to, maga užfiksuoti ir daug bylojančias svetimias mintis.

„Daryk tai, ką privalai, o visa kita tevyksta, kaip turi vykti“, – toks įspūdis, kad šie prasmingi žodžiai, prieš atiduodant juos Jūsų herojui, nemažai metų buvo artimi Jums pačiam. Tiesa?

Jeigu ir ne gryna ar šventa Tiesa, tai jau bent atspindi mano geidžiamą pagrindinę gyvenimo nuostatą – nesislėpk už nugaros kitam, kai reikia paties tavęs. Štai kodėl nuolat įsiveliu į diskusijas, o kadaise nevengdavau ir imtynių ar net muštynių. Ir ne dėl to, kad jas labai mėgčiau, o daugiausia tik dėl to, kad negaliu abejingai žiūrėti, kaip pasaulyje triumfuoja baimė, niekšybė ir abejingumas. Žodžiu, blogis kvadrate.

Nemėgstu apsidraudėlių ir tų, kurie vengia tiesos ir netiesos akistatos. Daugelis žmonių akis į akį man sako: „Gera, kad šitaip darai“, bet be galo mažai tokių, kurie tai pakartotų viešai. O tokių, kurie veiksmu paremtų, vienetai.

Su Jūsų kūrinių vertinimais visko būta. Pavyzdžiui, šešiasdešimt septintais ar aštuntais metais vyko puolimas po naujos knygos pasirodymo, ypač akcentuojant sapnų aprašymus. Kaip jautėtės šitoje situacijoje, teko įsitikinti ir šio dialogo autoriui, kai vieną vakarą dalyvavote susitikime su jauniaisiais Kauno rašytojais, tarp kurių buvau ir aš. Na, o kas netikėtnio pasitaikė per kitus dešimtmečius?

Atvirai kalbant, mane daugiausia puolė ir puola ne dėl sapnų ar atsitiktinumų gausumo ir jų parbrėžimo, bet dėl tos pačios Teisybės ieškojimo. Jei gu anksčiau tų puolimų pagrindinis iniciatorius ir organizatorius buvo „Tiesos“ laikraščio vyriausiasis redaktorius Henrikas Zimanas, tai šiuo metu šį vaidmenį atlieka žurnalistas Saliamonas Vaintraubas. Pavyzdžiui, Zimanas asmeniškai Antanui Sniečkui 1968 m. vasario 20 d. rašė: „Pergalėje“ (Nr. 3, 1968) išspausdintas ciklas Mikelinsko apsakymų. Vienas jų vadinasi „Kūdikėlis“.

Jonas Mikelinskas prie savo klėtelės Ratkūnuose, 1977 m.

Nukelta į 8 psl.

Romualdas Rakauskas. Žydėjimas (30), 1978 m.

MARCELIJUS MARTINAITIS

EILĖRAŠČIAI

Tu numegzk man, mama, kelią
Iš spalvų, balsų ir spindulių.
Iš mirties, iš kur sugrįžt negalima,
Kad galėčiau aš sugrįžti tuo keliu.

Tu numegzk man tai, ką myliu,
Ir pavasarį – kaip tūkstantį malūnų.
Tu numegzk man, mama, tylą
Ir medžius, kokių nebūna.

Tavo numegztu keliu pareisiu, pasėdėsiu
Toks išvargęs nuo eilėraščių ir nuo klaidų..
Tu numegzki, kad jame nebūtų priešų,
Vienadienių ir lengvų draugų.

Tu pavasarį numegzk – kaip tūkstantį malūnų
Ant krantų ir ant kalvų žalių.
O jei kartais... Juk žinai, kaip būna –
Tu užklok mane keliu.

KURIE NIEKAD NEGRĮŠ

Kur jūs, berniukai, kur žaidėte smėly,
Lakstėt po pievas lig valios?
Kur jūsų akys, gilios ir mėlynos,
Kur jūs žole dabar želiat?
Vėjas virš jūsų ir laikas. Ir kelias.
Veda namo iš bėdų...
Ar buvo įsmeigt kam į žemę lentelę
su pavarde ir su vardu?

Kam gi toli taip, berniukai, išvykot,
Mus jau užmiršot visai?
Kurgi jūsų lėktuvai ir knygos,
Kurgi jūsų balsai?

Kas jums kojines mezga ir ado,
Kas rankšluosčius išsiuvinėja?
Kokią tėviškę kitą suradot,
Koks ten smėlis ir vėjai?

KARALIŲ PASAKA

– O jeigu numirčiau,
Ar turėčiau aš sviedinuką?
Batukus ar turėčiau?

... kartą gyveno karalius.
Jis valdė žvaigždes ir vėjus
Ir leido įsakymus saulei tekėti ir leistis...

– O jeigu numirčiau,
Ar plaukus tu man šukuotum?
Plaukus šukuotum?

... ir šitas karalius ėjo kartą keliu,
Ir rado ėriuko pėdą,

Ją norėjo ant delno paimt,
Bet subiro pėda...

– O jeigu numirčiau,
Ar mane tu migdytum?
Migdytum mane?

... ir senas sulinkęs karalius
Verkia dabar prie ėriuko pėdos...

– O jeigu numirčiau...

LEGENDA

Ant jūros kranto moteris stovėjo
Rausvais saulėlydžio plaukais...
Aplink erdvė kaip šauksmas – neaprépiama,
It ją pasiekti neužteko rankų

Paskui nusirengė. Nuoga
Nubrido jūron.

Gilyn ji brido į žuvėdrų klyksmą,
Į vėjus, į žaibus ir erdvę.
Ji brido vis gilyn į jūrą,
Iš lėto jūra tapdama.

...Kažkur seni jūreiviai gėrė,
Sugrįžę iš audrų, žuvėdrų klyksmo,
Sugrįžę iš pavojų, gėrė vyną,
Raudoną, tirštą tarsi jaučio kraujas.

Jie garsiai juokės iš audrų ir moterų –
Tie iš pavojų grįžę vyrai.
O vienas jų
Tylus sėdėjo visą vakarą.
Jis laikė tuščią vyno taurę rankoj,
Supjaustytoj tinklų, išėstoj druskų,
Jisai žiūrėjo į save gilyn,
Ir matė moterį
rausvais saulėlydžio plaukais,
Iš lėto brendančią į jūrą.

Pakėlė galvą ir paskui
Paleido sienon tuščią vyno taurę.
Visi nutilo, ir tyloj
Blizgėjo šukės.

O moteris
rausvais saulėlydžio plaukais
Iš lėto brido, tapdama pavojais,
Žuvėdrų klegesiu, erdve ir jūra.

Aš per pievas, vasariškai margas,
Išėjau šienaut savų dienų...
Aš dabar namo labai nuvargęs
Ir labai laimingas pareinu.

Jau prinoko visos mano dienos,
Augustos tarp plentų ir šilų...
Aš šienauju savo mėnesienas,
Lyg lankas baltųjų dobilų.

O iš kelio melsvą tolių ilgesį
Ir aušras–saulėlydžius namo vežu...
Tiek šviesaus ir nematyto žvilgesio
Pririnkau nuo liepų ir beržų.

Aš dabar taupau dienas, kaip niekad,
Nieks jų neatims,
Neišmainys...
O po visko vėl man laimė lieka –
Tas gilus, neišgeriamas šulins.

Mano vasara pusiaukelę nuėjo
Mano gyslomis ir po žieve pušų.
Prisigėrusias kaitros ir vėjo,
į gyvenimą
Glėbiais dienas nešu.

Viskuo tavo meilė man tapo –
Kiekvienu mano žingsniu,
Laukiamu laišku...
Aš matau –
Mūsų laimė varva rytais nuo lapų,
Lūžta rasoj
Permatoma ir aiški.

Aš girdžiu,
Kaip trapią gyvybę
Grūde pavasaris kelia.
Tada aš labiausiai bijau,
Kad tavęs neatimtų
kasdienybė,

Užuolaidos,
Kilimų takeliai.

O gal pabėgt ir pasislėpti meilėj
Nuo minčių,
Nuo nerimo,
Nuo traukinių švilpukų?
Užaks širdis.
Ir nebus nei liūdna, nei gaila
Žiūrėsime į viską
Pro rausvą portjerų rūką.

Ne, aš tavęs neatiduosiu
Vienodiems tyliems metams.
Nesibaigiantis – visas –
Ateisiu
Su savo atstumais,
Keistom svajonėm
Ir amžinai dulkinais batais.
Ateisiu –
Ir niekada nepraeisiu.

PELENĖ

Pagal žvaigždes tavęs ieškojau,
Visais berželiais lingavai...
Tave aš žemėj išgalvojau,
Kokia dar niekad nebuvai.

O aš maniau, kad tu avėsi
Pelenės aukso kurpeles,
Mane į pasaką atvesi
Iš tolimos skurdžios šalies.

Maniau, žvaigždelėm plaukus puoši,
Atėjus pasakos keliais,
Žvaigždžių jupelę tu nešiosi,
Ataustą saulės spinduliais.

Ji paprastuos namuos gyvena,
Į pasaką nepanaši...
Tik pasižiūri kaip Pelenė
Ir nusišypso nedrąši.

Suknelė saulėje išblukus,
Ir kaspina plaukuos seni...
Tu paprastais pilkais batukais
Per kelio dulkes ateini.

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai.

A. Petraitytės nuotraukos

Baroko muziką atlieka Marianna Purina (barokinis smuikas) ir Benas Jonušas (klavesinas)

Šventiniai Liepos 6-osios momentai

Astrida Petraitytė

Liepos 6-ajai, greta istorinio titulo: Valstybės, karaliaus Mindaugo karūnavimo diena, suteiktas įvardijimas, karališkąją (ir kunigaikštiskąją) Lietuvos praeitį susiejantis su demokratine šiandiena: Tautiškos giesmės giedojimo diena. Tad ir svarbiausias Liepos 6-osios įprasminimas – visuotinis Lietuvos himno giedojimas viešose erdvėse.

Bet ši šventinė diena (šįkart nutikusi sekmadienį) pažymima ir kitais renginiais. Štai Valdovų rūmai, regis, jau tradiciškai valstybinių švenčių dienomis ne tik nesinaudoja teise į „nedarbo dieną“, bet ir pasiūlo įvairius renginius – ekskursijas ekspozicijose ir pan. Iš siūlomos įvairovės pasirinkau Literatūros ir muzikos vakarą „Baroko (per)skaitymai“, primenantį, kad 2025-ieji – Motiejaus Sarbievijaus ir Baroko poezijos metai (minime Sarbievijaus 430-ąsias gimimo metines). Renginio programėlėje priminta: „1625 m. Kelne, Vokietijoje, Lietuvos jėzuitų auklėtinis Motiejus Kazimieras Sarbievijus – vienas žymiausių Baroko epochos lotyniškai rašiusių poetų – išleido poezijos rinktinę „Trys lyrikos knygos“ (lot. *Lyricorum libris tres*), kuri išgarsino jo vardą“; žavėjęsis romėnų poeto Horacijaus kūryba, juo sekęs, Sarbievijus vadintas „sarmatų Horacijumi“.

Valdovų rūmų direktoriaus pavaduotoja Ramu-

nė Šmigelskytė-Stukienė, sveikindama susirinkusius, pažymėjo, kad itin prasminga Valsybės dieną švęsti čia, rūmuose, liudijančiuose Lietuvos valstybingumo istoriją (pilnas šios atstatytosios institucijos pavadinimas: Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai). Skelbdama programos atlikėjus ji pasidžiaugė, kad Baroko tekstus skaitysiančiam aktoriui Rimantui Bagdzevičiui ryte Prezidentas įteikė valstybinį apdovanojimą.

Išties turėjome progą ir nustebti, ir nudžiugti, kad mūsų Vilnius su jo „atributais“ (Vilnelė, Gedimino kalnas ir pan.) yra gausiai lotyniškais eilėmis apdainuotas. Štai Sarbievijaus eilės, skirtos Pauliui Kozlovijui:

„<...> Mes į kalną žalių Lukiškių kopsime
<...> Čia, sustoję pačioj kalno viršūnėje,
Visą Vilnių apžvelgti mudu galėsime,
Kaip apsupus jį laiko/ Vilija savame glėbyje“ ir t. t. (Eugenijos Ulčinaitės vertimas).

Išgirdome ne tik mūsų garsiausio Baroko poezijos meistro Sarbievijaus eiles; pakilius, dažniausiai aukštuosius asmenis šlovinančius tekstus kūrė ir kiti XVII a. autoriai (vertimai iš lotynų kalbos – E. Ulčinaitės, Ritos Katinaitytės, Dalios Dilytės).

Štai Matas Nevijus (Nevė) 1604 m. surašė „Panegiriką šviesiausiajam ponui Mikalojui Kristupui Radvilai...“, o Kristupas Mikolajevičius –

Baroko tekstus skaito aktorius Rimantas Bagdzevičius

„Epicediją mirus kilmingajam ir prakilniajam ponui Laurynui Rudaminai Dusetiškiui“ ir kt.

Pakilus XVII amžiaus žodis buvo perpintas iš to paties, Baroko, amžiaus atsklidusiais muzikos kūriniais. Juos atliko Marianna Purina (barokinis smuikas, Latvija) ir Benas Jonušas (klavesinas, Lietuva-Danija); skambėjo ir šių senosios muzikos instrument duetai, ir klavesino solo. Galbūt ne vieną kompozitorių išgirdome pirmąkart: Giovanni Battista Fontana, Aldebrando Subissati, Biago Marini ir kt.

O prieš visą Lietuvą – tiksliau: visus lietuvius, kur jie bebuvę – turinčią suvienyti vakaro devintą valandą jau buvau prie senojo Vilniaus universiteto, prie centrinių jo rūmų – mat jungtinis VU chorų kolektyvas, vadovaujamas Rasos Gelgotienės, kvietė ne tik kartu giedoti himną, bet ir žadėjo dar dainų sudainuoti. Pažadas išpildytas: chorai, sustoję ant laiptų (iš nišos visą šurmulį „stebint“ bronziniam Donelaičiui), priminė ir visus šiuos metus perpintą giją – M. K. Čiurlionio 150-ies metų sukaktį, atlikdamas keletą jo aranžuotų liaudies dainų. Universiteto prieigos – erdvė tarp senųjų jo rūmų ir Prezidentūros – gausiai prisipildė žmonių, ir iš širdies „Lietuva, Tėvyne mūsų“ traukusių, ir, matyt, bent širdimi atliepusių dainos „Beauštantį aušrelė, bėtekanti saulelė“ (ir kitų) čiurlioniškai tonacijai, ir netgi „Lietuva! Lietuva!“ skandavusių.

Universiteto prieigose giedamas Lietuvos Himnas

Druskininkuose gimusio litvakų menininko Žako Lipšico darbai pirmąkart sugrįžo į gimtinę

Algis Vaškevičius

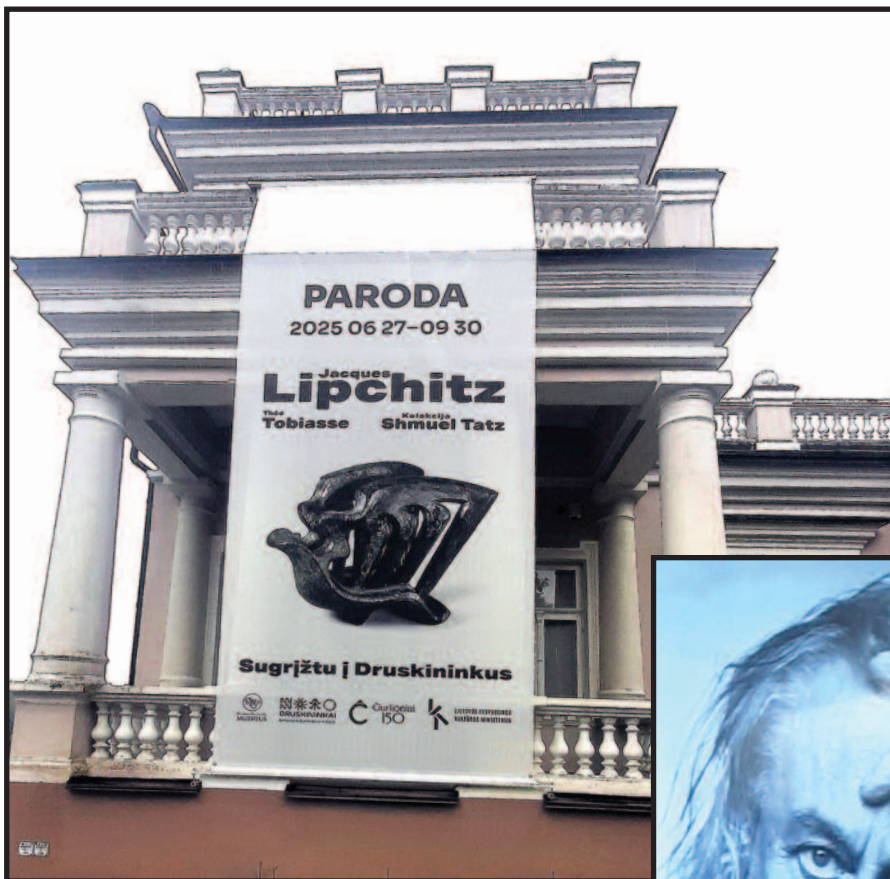
Druskininkų miesto muziejuje birželio pabaigoje atidaryta paroda „Sugrįžtu į Druskininkus“, kurioje eksponuojamos iš šio miesto kilusio pasaulinio garso menininko, litvako Žako Lipšico (Jacques Lipchitz) skulptūros, piešiniai ir litografijos bei kito žinomo menininko Teo Tobiaso tapyba, piešiniai, litografijos ir skulptūros iš dr. Samuelio Taco kolekcijos. Tai – pirmoji Žako Lipšico paroda jo gimtuosiuose Druskininkuose, kurie šiemet yra Lietuvos kultūros sostinė.

Šių metų „Druskininkai – Lietuvos kultūros sostinė 2025“ šūkis yra „Čiurlionio paliesti“. Plačiai yra žinomas jau chrestomatinis tapęs Ž. Lipšico prisipažinimas: „(...) Čiurlionis buvo tikras genijus. Ir aš didžiuojuosi gimęs kaime, kurio žemę lietė jo kojos. Mūsų brangieji, nepamirštamieji Druskininkai.“

Druskininkuose 1891 m. rugpjūčio 22 d. gimęs Lietuvos žydų kilmės skulptorius, žymus kubizmo atstovas Ž. Lipšicas gyveno ir kūrė Prancūzijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose, Izraelyje ir Italijoje. Jis buvo pirmasis iš šešių vaikų pasiturinčio statybų rangovo Abraomo Lipšico ir Rachelės Leach Krinski šeimoje. Tikrasis jo vardas buvo Chaimas Jakobas. Vardą Žakas skulptorius priėmė persikėlęs į Prancūziją. Lipšicas mokėsi vietos žydų mokykloje, Balstogės komercinėje mokykloje ir Vilniaus gimnazijoje. 1906–1909 m. jis mokėsi inžinerijos, o pagrindinį dėmesį skyrė dailės studijoms Vilniaus piešimo mokykloje.

1909 m. tėvui nežinant Ž. Lipšicas išvyko mokytis dailės į Paryžių. Jį rėmė motina, vėliau ir tėvas. Po tėvo verslo bankroto jis vertėsi labai sunkiai, naktimis išvežiodavo vaisius, dirbo pagalbininku kitiems skulptoriams. Mokėsi Meno mokykloje, lankė Žuliano akademiją, skulptoriaus Raoulis Verleto studiją ir piešimo kursų Kolarosio akademijoje. Kūrėją domino Egipto, antikinės Graikijos skulptūra.

1912 m. Ž. Lipšicas sugrįžo į carinę Rusiją atlikti karo tarnybos, tačiau buvo atleistas dėl silpnos sveikatos, vėl grįžo į Paryžių. Čia bendravo su kubizmo

Paroda atidaryta Druskininkų miesto muziejuje, kur anksčiau buvo „Vila Linksma“

pradininkais Pablo Picasso, Amedeo Modigliani ir kitais. Jis sulaukė pripažinimo ir užsakovų 1920 m., kai L. Rosenberg galerijoje Paryžiuje buvo surengta pirmoji personalinė kūrybos paroda.

1930 m. Paryžiuje, „Galerie de la Renaissance“ šimtas Ž. Lipšico kūrinių eksponuota retrospektyvioje parodoje. 1940 m. nacių okupacija privertė skulptorių bėgti iš Paryžiaus ir, ieškodamas prieglobsčio, kitais metais jis apsigyveno New Yorke. 1946 m. Ž. Lipšicui buvo suteiktas Garbės legiono kavalieriaus ordinas, o 1954 m. New Yorko modernaus meno muziejuje buvo surengta retrospektyvinė jo darbų paroda, kuri vėliau buvo eksponuojama Walker meno centre Mineapolyje ir Clevelando meno muziejuje.

1946 m. Ž. Lipšicas buvo išvykęs į Paryžių, tačiau persigalvojo ir vėl sugrįžo į JAV, įsikūrė New Yorke. Jo žmona liko Paryžiuje ir šeima iširo, o 1948 m. jis vedė skulptorę Julą Halberstat. 1973 m. jis išrinktas Prancūzijos meno akademijos užsienio nariu. Menininkas buvo kelių Europos ir JAV universitetų garbės daktaras, apdovanotas Amerikos menų ir literatūros akademijos Aukso medaliu.

1963 m. Ž. Lipšicas persikėlė į Pietrasantą, Italiją, o mirė 1973 m. gegužės 16 d. Kapryje, Italijoje. Po mirties jo palaikai buvo perkelti ir palaidoti Jeruzalėje. Jo paskutinę skulptūrą „Mūsų gyvybės medis“ užbaigė Lipšico antroji žmona skulptorė J. Halberstat. Ji pastatyta Jeruzalėje praėjus penkeriems metams po Ž. Lipšico mirties Skopo kalno viršūnėje.

Šiandien jo darbus kolekcionuoja daugybė institucijų visame pasaulyje: Metropoliteno meno muziejus ir Modernaus meno muziejus New Yorke, Čikagos meno institutas, Philadelphijos meno muziejus; G. K. Walker meno centras Mineapolyje; Nacionalinė meno galerija Washingtone, Tate Modern galerija Londone, Pompidou centras Paryžiuje, Tel Avivo meno muziejus ir kiti.

Druskininkuose tebestovi gimtasis menininko namas, kuris gražiai sutvarkytas, bet yra tuščias. Prie jo stovė menininko biustas, yra ir jo atminimui skirtas suolelis. 2002–2006 m. Druskininkuose vyko skulptūros simpoziumai, kurių pagrindu įkurtas Ž. Lipšico vardo skulptūrų parkas. Jame stovi 15 Lietuvos skulptorių darbų iš granito ir metalo „Draugystės“ ir centro „Dainava“ teritorijoje. 2011 m. vyko Mažosios plastikos simpoziumas, skirtas menininko 120-osioms gimimo metinėms.

Pirmą kartą gimtinėje surengtą jo darbų parodos atidarymą pradėjo arfininkė Joana Daunytė, kurios,

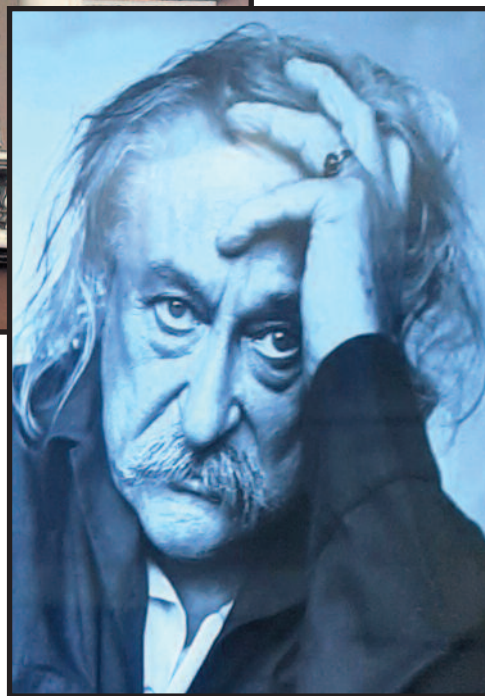
kaip sakė Druskininkų miesto muziejaus direktorius Gintaras Dumčius pirštų užgauti arfos garsai užpildė erdvę muzika, taip mėgta paties Ž. Lipšico. Gyva arfos muzika tartum atgaivino ir prakalbino svarbaus Ž. Lipšico kūrybinio etapo lūžio skulptūrą „Arfininkai“, kurios vaizdas buvo pasirinktas pakvietimui į dviejų žymių litvakų – Žako Lipšico ir Teo Tobiaso – kūrybos parodą.

Gausiai lietingą popietę į Miesto muziejų susirinkusiųjų būrį pasveikino Druskininkų savivaldybės meras Ričardas Malinauskas, pasidžiaugęs, kad menininko kūryba pagaliau sugrįžo į jo gimtąjį miestą. Muziejaus direktorius G. Dumčius priminė, kad pastatą, kuriame

dabar yra muziejus, o anksčiau buvo vila, pavadinta „Linksomos vilos“ vardu projektavo menininko tėvas.

– Druskininkams, kurie šiemet neša Lietuvos kultūros sostinės karūną, tai iš tiesų svarbus įvykis. Man tai ir ištesėtas pažadas, duotas prieš 22 metus šiame muziejuje apsilankiusiai skulptoriaus dukrai Lolyai Lipšic. Ji tąkart Miesto muziejuje paliko raštelį: „Ačiū už šiltą svetingumą! Tikiuosi dar kartą sugrįžti aplankyti tėvo gimtojo miesto“ – sakė muziejaus vadovas. Parodos eksponatus paskolino JAV gyvenantis žinomas litvakų dailės kolekcininkas dr. Samuelis Tacas, kuris sukaupė geriausią asmeninę litvakų dailės kolekciją pasaulyje. Gimęs Alytuje, vasaromis daug laiko kolekcininkas praleisdavo Druskininkuose, bendravo čia su žymiuoju gydytoju Karoliu Dineika ir iš jo mokėsi profesijos subtilybių.

Nukelta į 8 psl.

Ž. Lipšicas yra gerai pasaulyje žinomas kubizmo atstovas

Darbai į skulptoriaus gimtinę atkeliavo New Yorke gyvenančio kolekcininko Samuelio Taco dėka

Druskininkuose išlikęs gimtasis menininko namas, šalia jo yra biustas ir suolelis kūrėjui. A. Vaškevičiaus nuotraukos

Kažkas sugadino

Julius Keleras

Esė

Mano mama nuolat gadina daiktus. Ne sąmoningai, ne iš pykčio ar nekantrios, kaip dažnai nutinka senstelėjusiems, netyčia negrabiai nuolat užkliudantiems po ranka kokiį pasitaikantį daiktą. Ne, ji jų nelaužo, netraiško, nepalieka lyjant lauke, tatau būtų neįmanoma: ji gyvena trečiame daugiabučio aukšte ir kažką palikti būtų galima nebent balkone. Daiktų ji neskriaudžia fiziškai. Tiesiog šalia jos jie ima keistai elgtis – nustoja veikti televizorius, ne iš šio ne iš to išsijungia maistą šildanti mikrobangė, užgesta kompiuterio ekranas, nutrūksta kabelinės TV ryšys, palikdamas mamą be jos mėgstamo CNN. Tiesiog dievažin kur dingsta signalas. Kai kurie kanalai ima rodyt tik nak-tį. Kiti – visai išnyksta. Ji skambina operatoriams, keikia dėžutes, jungiklius ir tuos „neaiškius mygtukus“. Bet giliai viduje ji jaučiasi apleista – lyg visas informacijos pasaulis nusisuktų nuo jos tada, kai jai labiausiai to reikia. Kai žiūri begarses žinias, vaizdas dažnai tarsi užstringa jos veide, nerimaujančiame, nerandančiame atsakymų. Gal tai būtų galima vadinti nelėmtu atsitiktinumu, jei tai būtų nutikę vieną ar du kartus. Tačiau jos atveju tai gamtos dėsniš. Mama tarsi gyvena technologinėje juodojoje skylėje, kurioje viskas byra gėsta, trūkinėja, nutyla. Ji sako: „Kažkas išjungė“. Ji sako: „Kažkas sugadino“. Ta frazė skamba taip tarsi šiaip jau itin darnioje Visatoje slapstytusi priešas, lūkuriuojantis, kol mama vėl bandys įsijungti televizorių ar telefoną.

Martynas Heideggeris yra rašęs apie tai, kad daiktas mums tampa matomas tik tada, kai jis sugenda – kai nustoja tyliai, nepastebimai veikęs mūsų gyvenimo fone. Nebefunkcionuojantis daiktas atskleidžia savo buvimą. Mamos pasaulyje daiktai neleidžia būti nepastebėti, nes ji visą laiką gyvena atpažindama daiktų kančią. „Va šitas vėl nebekrauna, o vakar dar puikiai veikė“. „O šitas... žiūrėk, visai nebereguoja“. Ji šnekasi su jais, mėgina susitarti, susikalbėti, pataisyti juos ne techniniais, o emociniais būdais. Kartais atrodo, kad ji kalbasi ne su akivaizdų fizinių pavidalą turinčiu telefonu, o su gyvu padaru: „Na kas gi tau dabar?“ Jos pasaulyje daiktai nėra inertiški. Jie kenčia, jie tyli, kartais pasiduoda, o kartais – negrižtamai pasitraukia į nebūtį.

Labiausiai ją žeidžia, kai kuriame nors prietaise sugenda garsas. Vaikystėje, tremties metu (Krasnojarske, Irkutskaja *oblast*), susirgusi neuritu mama stipriai neprigirdi, todėl garso trūkumas jai – ne šiaip techninis trukdis, bet egzistencinis signalas. Kai kompiuteris beveik visai užtyla, ji sako: „Kažkas sumažino.“ Aš to niekaip nesuprantu. Tas *kažkas* visada kenkia, jis niekad nesiliauja, kaip putinas („kur rusų kareivis įkelia savo koją, ten jau mūsų žemė“) nuolat gviešdamasis naujų teritorijų. Sakau mamai, kad netyčia kažką paspaudė ir tiek. Ji netiki. Niekad netiki. *Kažkas* turbūt dažnokai švenčia pergale.

Kai televizorius ūmai tampa begarsis, ji bejėgiškai ištaria: „Kažkas nenori, kad girdėčiau“. Tuomet nežinau, ką ji nori pasakyti – kažką metafizinio, o gal labai paprasto, ko man, deja, neleista suvokti. Nors, kas galėtų paneigti, kad gal net ir daiktų pasaulyje egzistuoja intencijos. Galbūt daiktai genda ne šiaip sau, o dėl to, kad atsiriboja, kad pagaliau pasiryžta nepaklusti savo šeimnininkams. Arba todėl, kad pavargsta būti greta.

Mama netiki, kad juos reikia išmesti. Sugedusius, nebepataisomus, neatpažįstamai pakeitusius spalvą. Ji turi dėžę, prikrautą senų telefonų. Jie neveikia, bet mama vis dar juos saugo. „Gal dar kada prireiks“, sako. Būna, kad paklausia: „Gal tu nori?“ „Ne“, – sakau, – „ne“. Ir tada aš miglotai suprantu – jai svar-

bu ne daiktas, o tai, kas jame liko: prisiminimas, kažkieno frazė, lyg ir atsitiktinė, bet įstrigusi visam gyvenimui ar balsas. Gal net jos pačios.

Šalia visų šių nutilusių, tylančių, neveiksnių daiktų, jos gyvenime dabar svarbiausias yra Kima – senas, penkiolikos metų huskis, prieš dvylika metų paskendusio jos sūnaus, mano brolio, šuo. Žydraakis, didelis, nepaklusnus. Čiukčiai kinkiniams Sibire išvedė šią veislę, labai tinkamą nepalankioms oro sąlygoms, o čia nei tokių speigų, nei kinkinių, tad turbūt teisinga, kad mama vadina jį Kimu. Jis nenoriai vaikšto, daugiau gulinėja nei stovi ant kojų, o dabar jau keletą metų, pasak mamos, „jam genda uodega“. Mamos leksikone „gedimas“ yra esminis terminas – ne senatvė, ne, liga, ne mirtis. Genda pasaulis, žmonių santykiai, papročiai, net ir uodegos. Viskas genda, nežinios rūkui palengva uždengiant lūkesčių horizontą.

Kima kadaise buvo gražus, energingas šuo – pilkšvoko sniego spalvos, žvilgsniu primenantis vilką, jėga ir gracija spinduliuojantis gyvūnas. Dabar jis sunkiai kvėpuojantis šešėlis. Bet mama vis tiek su juo kalbasi, laiko glėbyje tarsi mažą vaiką, nenoriai savo

efoto.lt nuotr.

kūną velkantį dusyk per dieną veda pasivaikščioti. Neseniai tūkstantąjį kartą jį vežė į veterinarinę Jakovo kliniką. Užsisakė taksi, bet atvykęs vairuotojas pasakė: „Atsiprašau, bet aš neimsiu šuns. Jis miršta“. Mama išsėidė: „Jis viską supranta. Jis dar čia“. Tai buvo ne protestas, bet tvirtas jos tikėjimo liudijimas.

Mama nesako, kad Kima pasveiks. Ji tik nenori, kad jis būtų paliktas – kaip sugedęs telefonas, kaip televizorius, be garso rodantis vaizdą. Ji nenori jo išmesti, palikti, apleisti. Ji myli jį tokį.

Būdama nuolatinėje gendančių objektų aplinkoje, mama tarsi gyvena ten, kur daiktai praranda savo prekinę vertę, bet nepaneigtinai įgyja kitą – emocinę, metafizinę, nematomą. Kai niekas kitas jų nenori (kas gali geisti to, kas nebefunkcionalu?), ji vis dar juos myli. Ne dėl prarastos jų funkcijos, o dėl jų buvimo, apčiuopiamumo. Sugedęs daiktas jos rankose – tai šauksmas. Šauksmas iš kitos pusės. Garsas, kurio nebegirdi, bet kuriam vis dar reikia ausies. Pažeistos ar nepažeistos neurito. E. Munchas, neabejoju, tai suprastų.

Kima dabar kone visą dieną guli. Jo uodega, kaip mama sako, „visai nusilpo“, nors kartais, kai mama įeina į kambarį, jis atsistoja (dažniausiai guli prie lau-

kųjų durų), prieina ir pažiūri jai į akis taip lyg dar syk tvirtindamas jų sąjungą. Uodega krusteli. Lyg linguojanti antena, bandanti pagauti mamos buvimą. Kai šnekina, šuo ne visada atsako. Įmetus į dubenėlį varškės, valgo šalia jo, kad nebijotų būti vienas. Ir vis klausia: „Ar dar nori?“ Jis nekalba, bet jo akys, žydros, skaisčios – čia.

Neveikiantčių, atrodytų nebegyvų, neberekalingų daiktų pasaulis. Regis, Simone Weil yra rašius, kad meilė prasideda ten, kur daiktas nebega-li būti naudingas. Mano mama gyvena pasaulyje, kuris griūva, bet išlieka. Nes ji vis dar jį taiso. Tiesa, savais, man ne visada priimtinais, būdais. Kiekvieną rytą bandydama dar kartą įjungti telefoną, dar kartą pastatyti ant viryklės virdulį, pasukti skalbyklės rankenėlę, užvesti laikrodį.

Jos pasaulyje nėra sentimentalaus liūdesio. Yra tik rūpestis. Kartais perdėtas, keistas, beprotiškas, tačiau tai jos rūpestis.

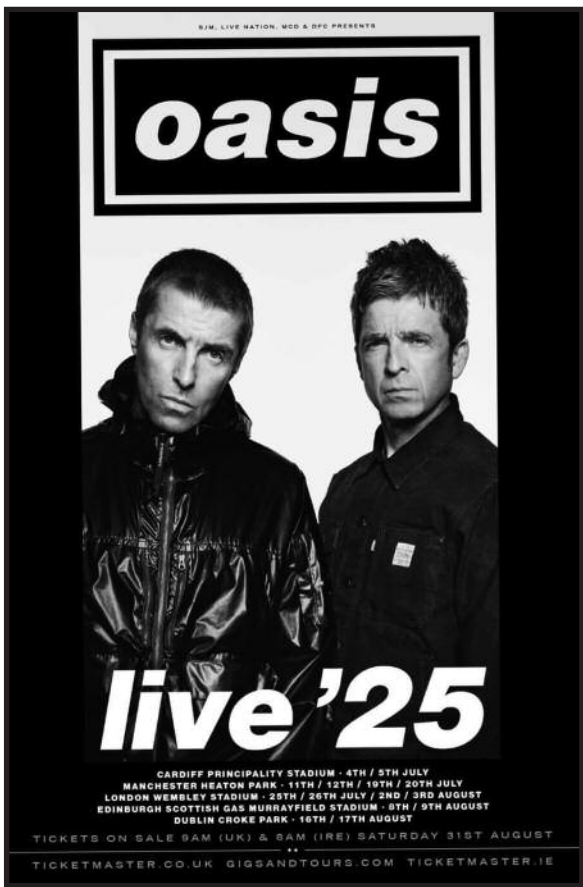
Kai lankausi pas ją, stebiu tą nuolatinį triūsą – ne taisyti, bet susigražinti pasaulį. Sugražinti gar-są, ryšį, kontrolę. Ji šiek tiek primena senovinį radijo imtuvą – vis ieškančią aiškesnio dažnio, švais-

tančią energiją bangų jūroje, kurioje tiek triukšmo, tačiau ir tiek tylos.

Mama – viena iš tų žmonių, kurie bando palai-kyti gyvenimo pusiausvyrą. Jeigu skalbyklė sugedo – bus ką veikti visą dieną, ieškant pagalbos. Jei televizorius neveikia – reikia skambinti, ginčytis, aiškintis, gal net rašyti skundą. Tada ji egzistuoja.

Ir vis dėlto, atmetant visas tas technines negandas, mamos veiksmuose girdžiu kažką gilesnio. Gal tai jos pačios balsas, kurio niekas neišgirsta. Galbūt ji kalba per daiktus, nes jie vieninteliai vis dar reaguoja. Gal tas garsas, kuris nuolat dingsta – tai jos būdas būti pastebėtai, išgirstai, apkabintai. Tarsi: „Aš vis dar esu ta mergaitė, kuri norėjo būti išgirsta. Ir dabar mane girdi.“

Jeigu tik galėčiau, grąžinčiau jai pasaulį, kuriame niekas negenda. Kur telefonas visada sujungia. Kur televizija rodo tai, kas jai svarbu. Kur džiovyklė švelniai grėžia, bet skalbinių netraukia per jėgą. Kur kompiuterio garsas – net ir tyliausiu režimu – sako jai tai, ką ji visą gyvenimą bandė pasakyti. „Tebūnie šviesa. Ir tebūnie balsas. Ir tebūnie meilė netgi ten, kur nieko nebegalima pataisyti.“

Grupės sugrįžimo plakatas

Pirmasis turo koncertas Kardife

Legendinės britų grupės „Oasis“ sugrįžimas

Ieva Marija Mendeikaitė

1991 m. Manchesterio miestas Didžiojoje Britanijoje dar buvo vadinamas „Madchester“ (žodžių žaismas, kuris lietuviškai reiktų „Pamišusių/beprotišką miestą“). Tokį pseudonimą miestas gavo, nes tuo metu šiame mieste pradėjo formuotis kultūrinis ir muzikinis judėjimas, atspindintis laikotarpį, kai šis miestas tapo vienu įtakingiausių jaunimo kultūros, muzikos ir naktinio gyvenimo centrų pasaulyje.

Tai laikotarpis, kai Manchesteryje susiformavo ir pradėjo groti tokios legendinės grupės kaip „The Stone Roses“, „Happy Mondays“, „Inspiral Carpets“, „Oasis“, „Blur“ ir t. t. Visas miestas tuo metu tiesiog spindėjo

„Oasis“. „Oasis“ susiformavo iš dviejų brolių ir jų bendraminčių: Liam Gallagher (vokalas), jo brolis Noel Gallagher (gitaristas, dainų tekstų autorius), Paul Arthurs (gitaristas), Paul McGuigan (bosinė gitara) bei Tony McCarroll (būgnininkas). Kurį laiką grojusi grupė pamažu pradėjo gauti vis daugiau dėmesio, o didžiausią žinomumą pasiekė 1994 m. išleidę debiutinį albumą „Definitely Maybe“ (liet. „Tikrai galbūt“), kuriame buvo galima pirmą kartą išgirsti tokias ikoniškas grupės dainas kaip „Live Forever“, „Supersonic“, „What’s The Story, Morning Glory?“, „Wonderwall“ bei „Don’t Look Back in Anger“.

Šis albumas iškart tapo geriausiai parduodamu albumu visoje Jungtinėje Karalystėje ir pritraukė klausytojų iš viso pasaulio. Vis dėlto tikrieji ir atidieji grupės fanai žinojo, kad grupės dinamika ne visuomet būdavo taiki. Broliai Liamas ir Noelis dažnai pykdavosi, nesutarėdavo ir kartais viešai parodydavo neapykantą vienas kitam, parašydami įrašą socialinėse medijose ar kritikuodami vienas kitą interviu metu.

Netrukus broliai taip susipyko, kad grupei „Oasis“ neliko nieko kito, tik pasukti skirtingais keliais ir nutraukti savo karjerą. Nenuostabu, kad ši žinia sukrėtė grupės fanus, kurie nenorėjo tuo tikėti ir nenuilstamai siekė grupės narių susitaikymo.

Džiugi žinia atkakliuosius fanus pasiekė visai neseniai, prieš metus

Liamui ir Noeliui paskelbus, kad grupė vėl pradės koncertuoti drauge. Tai buvo beveik neįtikėtina ir nuostabi naujiena, leidusi grupės fanams patikėti, kad jie dar išvys tą dieną, kai „Oasis“ dainuos jiems gyvai. Iš tikrųjų grupės pyktis užtruko net šešiolika metų, todėl grupės susitaikymas buvo tokia šokiruojanti ir džiugi žinia, kad fanai iš viso pasaulio nieko nelaukė ir iškart pradėjo pirkti savo mylimiausios grupės koncertų bilietus, arba kitaip tariant, bilietų paklausa buvo tokia didelė ir tiek daug fanų negalėjo patikėti šiuo grupės sugrįžimu, kad užstrigdė visą bilietų pardavimų sistema.

Bet buvo verta, kad sistema laikinai užlūžtų – grupė „Oasis“ savo fanų tikrai nenuvylė ir grįžo su trenksmu, paskelbusi net 41 stadiono turą per daugumą Europos, Azijos, Pietų bei Šiaurės Amerikos, Okeanijos šalių. Savo pirmąjį koncertą grupė atliko liepos 4 d., „Principalty“ stadione Kardife, kurio metu broliai simboliškai vienas kitą apkabino ir dainavo duetu.

Šio pirmojo turo koncerto metu buvo galima išgirsti legendines grupės dainas, tapusias klasika – anksčiau minėtąją „Wonderwall“, „Champagne Supernova“. Taip pat grupė „Oasis“ atliko ir kitą savo kultinę dainą, pavadinimu „Live Forever“ (liet. „Gyventi amžinai“), skirtą neseniai tragiškoje auto avarijoje žuvusiam futbolininkui Diogo Jota.

Vis dėlto grupei „Oasis“ ir toliau sėkmingai koncertuojant po pasaulį, ištikimiausi grupės fanai klausia, ar brolių susitaikymas reikš tai, kad grupė ir toliau kurs naują muziką ir koncertuos, ar tai tebus vienkartinis, nostalgija paremtas grupės sugrįžimas ir savo fanų patenkinimas?

Dauguma ištikimiausių fanų, žinoma, teigia, kad toks grupės „Oasis“ susitaikymas ir koncertinės programos paleidimas negali reikšti nieko kito, kaip tik naujos muzikinės eros pradžia, todėl, anot jų, tai yra itin džiuginantis ir laimę teikiantis laikotarpis.

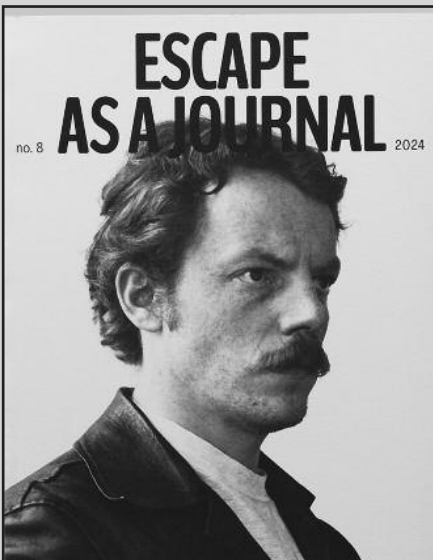

Broliai Noel Gallagher (kairėje) ir Liam Gallagher (dešinėje)

jaunatviška energija ir guvumu, jauni žmonės vilkėjo plačias kelnes, sportinius kostiumus, dideles kepurės ir buvo glaudžiai susiję su naujai besiformuojančiomis muzikinėmis kryptimis.

Viena iš garsiausių tokių krypčių, be abejo, prieš tai minėtoji britų grupė

KULTŪROS KRONIKA

Lietuvos kultūros institutas išleido naująjį „Escape As a Journal“. Aštuntasis dukart per metus pasirodančio žurnalo numeris inspiruotas Mikalojaus Konstantino Čiurlionio. Anot nuolatinės žurnalo redaktorės Kotrynos Lingienės, „Escape As A Journal“ – pirmasis žurnalo istorijoje numeris, inspiruotas vieno asmens. Tai pabrėžia ne tik žurnalo koncepcijos, bet ir šios asmenybės universalumą. Nusilenkę poezijai, pasiekiame Čiurlionį, kurio pasauliuose dera miško, kosmoso, Lietuvos gamtovaizdžių ir atminties temos.

Rašydamas Jonas Mikelinskas pagalvodavo ir apie Nobelio premiją

Atkelta iš 2 psl.

Tame apsakyme vaizduojamas dviejų brolių susitikimas. Vienas jų – buvęs banditas, antras – komunistas. Jie susitinka smuklėje ir gerdami barasi tarpusavyje. Banditas pasakoja broliui, kad turėjęs uždavinį nužudyti jį. Brolis labai silpnai ginasi, teisinasi. Galimas daiktas, kad aš čia esu subjektyvus, bet man rodosi, kad bandito argumentai yra žymiai stipresni. Ar šiaip, ar taip, užuojautos jis sukelia tikrai, ir jau jokios neapykantos jisai niekam nesužadins. (...) O Mikelinsko apsakymas tikrai reabilituoja ne tik konkretų banditą, bet, kaip ryškiai matyti iš viso apsakymo, taip pat ir banditizmą.

Beje, Mikelinsko charakteristikai noriu dar pridėti, kad šiame numeryje yra išspausdintas trečias apsakymas, kuris vadinasi „Amžinai gyvas“. Šitas apsakymas, kaip nesunku suprasti, yra pamfletas apie Šimkaus laidotuves. Tiesa, Šimkus tenai vadinamas Šimuliu, bet kiekvienas, kas buvo laidotuvėse, iš eilės detalių supras, apie ką kalbama. Tų dviejų apsakymų sugretinimas nesukelia jokios abejonės – Mikelinskas nėra užsibrėžęs tikslą savo kūriniams komunistiškai auklėti skaitytoją. Greičiau galima daryti priešingą išvadą – jis yra linkęs kiršinti skaitytoją prieš mūsų ideologiją, jeigu jisai dargi nesidrovi tyčiotis iš mirusio, labai gero, visiems labai tolerantiško žmogaus atminimo“ („Europa“, 1992 02, Nr. 5).

Bet tikra audra prieš mane buvo sukurta tada, kai 1968 metais „Pergalės“ žurnale pasirodė mano apysaka „Trys dienos ir trys naktys“, kur pirmą kartą lietuvių sovietinėje literatūroje iškėliau klausimą-reikalavimą: „Audiatur et altera pars“ (Tebūnie išklausyta ir kita pusė). Ir – dar kunigo lūpomis. Tą sykį Zimano „Tiesoje“ buvo publikuotas jo paties inspiruotas ir suredaguotas Antano Balsio straipsnis „Literatūriniai kojūukai ir tikrovė“, kur tarp kita ko teigiama: „Šimtai buržuazinių filosofų, propagandistų, sociologų ir literatūros kritikų daug metų ieškojo tarybinės visuomenės susvetimėjimo bruožų. O jie visiškai netikėtai išrikiuoti į darnią formulę kartu su sąmonės srautu prasiveržė J. Mikelinsko apysakos herojaus lūpomis“ („Tiesa“, 1969 01 26).

O kai dėl sapnų, galima sakyti tik tiek: tai, ką aš naudoju prieš 30–40 metų ir buvau puolamas, dabar visuotinai įtvirtinta praktikoje ir be to nebeįsiverčia nė vienas rimtesnis romanas ar koks nors kitas beletristikos kūrinys. Gerai rašyti tolygu gerai pažinti save. O tam padeda ir sapnai.

Beje, ir netikėtumų buvo daugiau negu galėjai susapnuoti. Bene svarbiausias iš jų tas, kad buvau su triukšmu išprašytas iš Rašytojų sąjungos prozos konsultanto pareigų. Ir to dar neužteko – man buvo priklajuota pagrindinio tarybinės tikrovės juodintojo Lietuvoje etiketė.

Daugelis yra įsidėmėję Jūsų tekstus apie lietuvių ir žydų santykius. Kokia šios Jūsų jau senokai eksploatuojamos temos atsiradimo priešistorija?

Lietuvių ir žydų santykiai bei patys žydai domina nuo jaunystės, o gal ir vaikystės, jau tuomet tekdavo su jais susitikti. Ir juo daugiau kaupiau įvairiausių medžiagos apie žydus, tuo ji darėsi neaiškesnė bei prieštaringesnė. Ypač sunku buvo suprasti ir juo labiau kitiems paaiškinti, kodėl žydai taip nesutardavo su aborigenais, tai yra vietiniais gyventojais. Juk istorija liudija, kad jie masiškai buvo tremiami ir iš Ispanijos, ir iš Anglijos, ir iš Prancūzijos, ir iš Vokietijos, ir iš Izraelio, ir t. t. O kiek buvo pogromų Lenkijoje, Rusijoje, Vengrijoje. Ir kaip kritiškai, rūsčiai juos vertino ir teisė visame pasaulyje žinomos asmenybės: Kantas, Volteras, Schopenhaueris, Gogolis, Dostojevskis, Marksas, Weiningeris ir kiti. Tai prisimenant ir turint omeny, Lietuva per šimtmečius jiems buvo lyg oazė išdegintoje dykumoje. O ko susilaukė? Žydšaudžių tautos etiketės! Ir už ką? Kad atsirado saujelė, anot istoriko Liudo Truskos, žydšaudžių, paskatintų juodam darbui okupantų ir nelemto keršto už kolaboravimą su sovietais. Visa tai prisimenant ir žinant, neįmanoma buvo ir man susilaikyti nepradėjus rimto dialogo su žydais. Dialogo, kurio tikslas ir yra apmąstyti bei bandyti atskleisti tokių genocidų ir holokaustų šaknis. Atskleisti pagal logišką taisyklę: yra reiškiny, turi būti ir jo priežastis. Todėl man atrodo, kad visai nelogiška

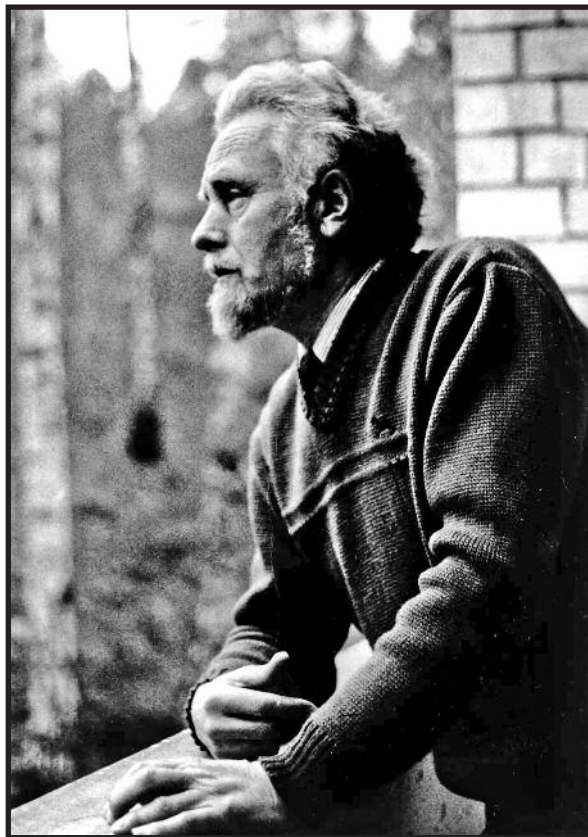
ir nemoksliška sieti holokaustą Lietuvoje su 1941 m. birželio 23 d. sukilimu, kaip tai daro poetas ir profesorius Tomas Venclova. Juk tereikia vien paklausti savęs, ar būtų buvęs žydų genocidas Lietuvoje, jeigu nebūtų buvę to sukilimo? Ir viskas atsistos į savo vietą. Jeigu kas tuo ir suabejotų, teprisimena, kad už žydų gelbėjimą buvo taikoma mirties bausmė. O kas tą bausmę taikė, manau, aiškinti nereikia.

Ar neteko nukentėti? Ir dar kaip. Žurnalistas Vaintraubas panaudojo mano autorinį tekstą, paimtą iš straipsnio-studijos „Teisė likti nesuprastam...“, kaltino mane pirmąsias dienas raštyje „Vakarinės naujienos“, o paskui savo knygoje „Subliūškę mitai“. Nors aš apie šį faktą pranešiau raštu Žydų bendruomenės pirmininkui dr. S. Alperavičiui, Lietuvos Prezidento patarėjui žydų klausimais dr. J. Šmulskičiui ir Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro generalinei direktorei D. Kuodytei, jokio atgarsio iš jų nesulaukiau. O mano atžvilgiu kupina difamacijos Vaintraubo knyga platinama net po šalies mokyklas. Žodžiu, mūsų valdžia tiek įbauginta ir nesavarankiška, jog piestu šoka tik tada, kai pasirodo žiniasklaidoje koks nors faktelis, kuris gali būti iškomentuotas žydų nenaudai, arba susilaukia signalo iš žydų bendruomenės.

Nemažai metų dirbote švietimo įstaigų inspektorium. Kokia buvo sovietinė pedagogika, maždaug įsivaizduoju (regis, ji ir dabar ne kažką pasikeitusi – juk daugumai mokyklų tebevadovauja sovietinių partkomų paskirti vadovai). Norisi tikėti, kad inspektorius Jonas Mikelinskas, nors ir priimtas į šias pareigas kaip visi, buvo ne toks kaip visi. Ar tai buvo įmanoma? Kaip tai buvo įmanoma? Turbūt iš tų metų į Jūsų knygos puslapius perkeltas ir ne vienas siužetas?

Visada darbe stengiausi vadovautis ne tiek valdžios direktyvomis, kiek sąžinės imperatyvais. O konkrečiai apie mano inspektoriavimą galėtų paliudyti, sakysim, ir senesnės kartos Rietavo vidurinės mokyklos pedagogai, kai tenai, atvykęs į vykstančius abiturės egzaminus, priverčiau vardan teisybės atsakyti privilegijų ir partinius darbuotojus. Mat jie laikydavo egzaminus ne pagal žinias, o pagal rangą.

Dar ryškesnis faktas maždaug tuo pačiu metu įvyko Kaltinėnų vidurinėje mokykloje, kur vienai vienuoliktokai, vietinio klebono augintinei, buvo uždrausta laikyti abiturės egzaminą vien dėl to, kad šventė savo vardadienį klebonijoje dalyvaujant klebonui. Tada aš, rizikuodamas savo inspektoryste ar net apskritai tarnyste, Švietimo ministerijos vardu

Rašytojas Jonas Mikelinskas. Onos Pajėdaitės nuotr.

mokyklos direktoriaus draudimą panaikinau kaip savavališką ir leidau mokinei egzaminus laikyti.

O bene geriausiai gali paliudyti mano pastangas būti kitokiu negu visi, tai 1958 ar 59 metais atėjęs į Švietimo ministeriją iš Telšių rajono laikraščio redaktorės Birutės Boreišienės skundas, kuriame ji piktinasi, kad inspektorius Jonas Mikelinskas su savo pedagoginę praktiką atliekančiais studentais iškilmingai atšventė Vasario šešioliktąją Telšių miesto restorane, dainuodami patriotines dainas.

Kaip tai buvo įmanoma? – klausiate. Įmanoma, be abejo, tik rizikuojant ir esant ištikimam savo Teisybės ieškojimo principams.

Čia neprošal būtų pažymėti, kad sovietinėje švietimo sistemoje buvo ne vien neigiami dalykai. Ypač tai bus akivaizdu, jeigu prisiminsime, kad šiuo metu Lietuvoje nesimoko apie 40 000 mokyklinio amžiaus vaikų. O tada to nebuvo, kadangi pagal visuotinio mokytojų rezultatus buvo sprendžiama ir iš viso apie žmogaus sugebėjimą dirbti švietėjo darbą.

Inspektoriaus darbo metas man, galima sakyti, ir padiktavo romanas „Vandens nešėja“, „Juodųjų Eglių šalis“, „Nepagirtas tarp moterų“ bei apysakas „Trys dienos ir trys naktys“, „Anonimas“ ir daugelį apsakymų.

Pabaiga kitame numeryje

Žako Lipšico darbai pirmąkart sugrįžo į gimtinę

Atkelta iš 5 psl.

Šioje parodoje Druskininkuose eksponuojamos šešios Ž. Lipšico bronzos skulptūros – 1930 m. „Arfininkai“, 1922 m. „Grojantis gitara“ ir kitos, vienas piešinys tušu ir 2 ciklų – „Gyvenimo medis“ ir „12 piešinių Prometėjui“ 15 litografijų bei kito litvako, Druskininkuose mėgusio atostogauti T. Tobiaso 10 tapybos darbų, 1 bronzos skulptūra, 1 piešinys ir 5 litografijos.

– Aš augau Dzūkijoje ir neturėjau talentų tapti nei Levitanu, nei Čiurlioniu, nei Lipšicu. Bet aš visgi turėjau tą užsispyrimą kažką padaryti ir per pastaruosius 20 metų sukaučiau litvakų meno kolekciją, kurioje ir man svarbūs Žako Lipšico darbai.

Lietuva davė pasauliui daug garsių menininkų, muzikantų, ir meno pasaulis tikrai žino, kad Lipšicas gimė Druskininkuose. Džiaugiuosi, kad ši paroda įvyko, kad galime kalbėti apie Lipšicą, Levitaną ir kitus litvakų menininkus. Mums pasisekė, kad mes dabar gyvename tokiu laiku, ir nors pasaulis neramus, bet tai, ką aš matau čia, Lietuvoje, man atrodo tikras rojus. 1971 metais man teko čia gyventi ir dirbti pas profesorių Dineiką, kuris mane įkvėpė, kuris mane supažindino su kineziterapijos pagrindais. Šį darbą aš dirbau daug metų Amerikoje, tai uždirbau ir pinigų meno kūriniams įsigyti, – sakė New Yorke gyvenantis kolekcininkas S. Tacas.

Ši įspūdinga, kelias šalis sujungusi paroda Druskininkų miesto muziejuje paroda veiks iki rugsėjo 30 dienos.

A. Vaškevičiaus nuotr.